„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком, недељом, на целом табаку, а уторником на по табака.

Недељом излази уз „Заставу“ забавно-поучни лист „Завичај.“

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:

Са „Завичајем“:		Без „Завичаја“:	
на годину	16 ф.	на годину	14 ф. —
на по године	8 „	на по године	7 „ —
на ¼ године	4 „	на ¼ године	3 „ 50
на 1 месец	1·40	на 1 месец	1 „ 20

ЗАСТАВА.

За Србију
(у сребру.)

Са „Завичајем“:		Без „Завичаја“	
на годину	40 дин.	на годину	35 дин.
на по год.	20 „	на по године	17½ „
на ¼ год.	10 „	на ¼ године	9 „
		на 1 месец	3 „

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.
ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

БРОЈ 92. У НОВОМЕ САДУ, У СРЕДУ 14. (26.) ЈУНА 1878. ГОДИНА XIII.

СРПСКО-БУГАРСКИ СПОР.

(Свршетак.)

Кад смо се изјавили против тога, да источни народи на балканском полуотоку траже своју славу и величину у освајању или одкидању туђих земаља, онда смо уједно изрекли и начело, по коме би се имале определити границе и размеђа између тих народа. Земља сама по себи, ма колика и ма каква била, не чини снагу једне државе и народа. Јест истина, да од облика и плодности земљишта зависи у многоме културни развитак којег народа. Европа је само по својој развијеној обали приморској, по разноликости терена, имала прве услове за државни и културни живот и тако је и могла постати колевка големог развитка и напретка људског. Но само земљиште по себи не би био довољан услов за таки напредак, да није дух европских народа при томе силно сутицао и повољно суделовао. То се види отуда, што је јелински народ у старом добу крај своје живе фантазије и духовитости створио читав класички свет на оном истом земљишту, на ком су доцније Турци читаве векове проводили у азијској стагнацији.

Земља дакле сама по себи, и ако је важан услов напретку, није једини и искључиви. Шта више, кад се у обзир узму све друге прилике, може кад кад земљиште какво, које цо свом становништву другамо пристаје, да буде за државу, којој се насилно ил вештачки прикључи, може, велимо, да буде само на терету и да не само спречава развитак, него чак и у опасност доводи опстанак таке државе. Примера за то имамо вазда, особито у ово доба, када народи сами опредељују своју судбину и рукују државним делима, те када по томе задовољство ил незадовољство у земљи мора као важан чинилац да дође у рачун правог државника. Тиме хоћемо да кажемо, говорећи о српско-бугарској размирици посепце, а дотичући се при томе заокружавања народносних држава на истоку у опште, да су Руси и Бугарима лошу услугу учинили, кад су у св. стеванском миру новоустановљеној Бугарској таке границе назначили, које су не само заинтересоване велесиле, него и саме Грке узбудиле и узбуниле. Ми Бугарима не бранимо излазак на бело (егејско) море, јер њихов излазак би ће уједно и српски. У опште не бранимо проширење Бугарске према југу, докле год допире њихова народност; ал додајемо, у интересу мирне будућности на истоку, само дотле, а не даље.

Другим речима, заокружење хришћанских држава на балканскоме полуотоку треба да буде на основу начела народности, које у овом времену овлађује целим светом, Етнографија, то је једино и главно мерило, по којем се имају опредељавати границе државама, које се хоће после пада турског господства да образују. Исторична права појединих народа не могу се овде у обзир узимати, ако се она уједно не ослањају на свест народну у садашњем добу. По томе историчном праву сви би народи на истоку имали мање више права на пример на Стару Србију, која је одавна била поприште крвавим сукобима источних народа. Тек у оном случају, где је и у садашњости жива народна свест, може исторично право послужити као поткрепљење општем народном захтеву, да се овај или онај крај придружи којој држави.

Осим етнографије још је и стратегија, која у извесним приликама треба да се у обзир узме при опредељавању међународних граница. Не велимо то с тога, што помишљамо на будуће ратове између источних народа. Помишљамо само на она размеђа, где је у опште народносна смеса, те је по себи тешко определити границе ту на основу народносног принципа и где и географско-стратегијски, боље рећи границу осигуравајући, одношаји важност имају. Но и то стоји само између пресумтивних или несумњивих непријатеља. Међу тим је и у таким случајевима најздравије начело то, да се настоји око тога: како ће се стратегијски обзири — и то само обранбене, а не нападајне природе — с народносним приликама изравнати и у склад довести, колико је више могуће.

Тиме мислимо, да смо у главном обележили оне основе, по којима би се имала српско-бугарска граница решити. Спор се изврга око границе у Старој Србији. Срби се туже, да им Бугари у св. стеванском миру одкидају она места и пределе у Старој Србији, па и самој Македонији, која би и по историјском и по народносном и по праву рата имала Србији да припану. Нарочито је жестока препирка око Пирота, Трна и Врање. Бугари опет од своје стране веле, да су то крајеви, у којима овејан бугарски народ живи и туже се на окрутност српске власти, која је та места посела својом војском, те застрашавањем, интернирањем и другим недозвољеним мерама изнуђавала од тамошњих становника изјаве, које се никако не могу узети за веран израз народног осећања у тим крајевима.

Не ћемо да испитујемо основаност оптужаба једних и других. Би ће, да се на обе стране грешило, кад је размирица та до толике жестине и озлојеђености доспела. Главно је питање овде, како да се изиђе из тог мучног заплета, а на задовољство и умирење и једног и другог народа? По нашем мишлењу народ у тим крајевима, који су спорни, није ни чисто српски ни чисто бугарски. То је резултанта додира српско-бугарског, истина под господством турским, ал која би могла послужити као перспектива српско-бугарског прелива у једну славенску целину, наравно у лепшем облику, а при сретнијим одношајима и свесном неговању братске заједнице.

При таким приликама не може се на просто казати: довде је бугарско, а одавде почиње српско. Како пак стратегијске обзире само онде држимо, да их употребити ваља, где је белодана географско-стратегијска потреба, као што је на пр. Ниш за Србију, то је онда најздравији исход у овој прилици тај: да се позове народ у тим спорним крајевима на опште гласање, па да тако сам искаже своју вољу и жељу, на коју ће страну. То је пут, којим ће се и народносне и стратегијске прилике изравнати и у склад довести.

Разуме се по себи, да то гласање мора бити по све слободно, без икаквог упливисања ил притиска Мора бити гласање општина, не вештачки срезова ил округова, при којима неби права народна воља на видик изишла. У чешком листу „Покроку“ читамо, где се иште, да пре гласања српска војска напусти дотична места, која је посела, и да европска комисија преузме у своје руке и обави то гласање.

Против тога начелно не можемо имати ништа. Шта више, могли би место европске комисије припустити само руску комисију. Бугари нам не могу заиста пребацити, да ту са искључивог српског гледишта говоримо. Може се на против рећи, да ће Руси бити већи пријатељи Бугарима, него Србима из многих и многих узрока, од који је један доста да наведемо, а тај је: што су Бугари згоднији за постоље, него за пирамиду, згоднији за крст, него за слободу.

Тим путем и на основу изложених начела била би сретно решена та српско-бугарска размирица. Европа би у том случају имала један доказ мање у рукама против слободе и независности источних хришћанских народа, именито балканских Славена; јер се не би могла позивати на међусобну им неслогу и неспособност за самосвојни живот државни. Што је од тога још важније, таким сретним решењем тога спора нестало би оног црног духа, који поремећава заједницу у два братска народа и помућава будућност, исчупан би био трн и могао би тадај настанути сретан живот и за један и за други народ. Прави и искрени родољуби и на једној и на другој страни радиће у том духу и правцу. Који би друкче хтели, на кривом су путу, ма колико мислели, да о добру свог народа раде.

АДРЕСА ХЕРЦЕГОВАЦА ЊЕГОВОЈ СВЈЕТЛОСТИ КЊАЗУ ЦРНЕ ГОРЕ И БРДА НИКОЛАЈУ I.

Ваша Свјетлост, премилостиви Господару!

Радосно честитамо весео глас о проширењу храбром Вашом десницом славне Црне Горе. — Богу се молимо за сретан и многољетан живот Вама и Вашем свјетлом насљеднику на радост и напредак Вашег народа!

Ми сви добро знамо, да је Ваша Свјетлост вазда промишљала и промишља о нама и да Вам је јадни, тешки живот херцеговачког народа под Турцима био и јесте на Вашем великодушном срцу. Али сад, кад о нашој судбини рјешавају, а ми не знамо ништа шта ће бити од нас и од Херцеговине, ми смо у великој мисли и бризи. Разумијемо ђе се по свакуд збори, да ће се ова наша Херцеговина преснјецати на некакав начин. Па ако су и празне свијецке ријечи, нас су опржиле и вређају сваког Херцеговца у срце. Како би смо могли на то пристати ми, који смо се борили и доста жртава дали за ослобођење и нераздјелимост нашу, и сад смо готови крв своју пролијевати, јер смо знали и знамо, да се без прегаћа и жртава ништа не може добити. Данас смо осигурани да се боримо: немислимо више, како ли ћемо сачувати наше покућство и наше куће, ништа ми данас нијмамо, осим оно наше рођене земље, натопљене крвљу нашијех предака и нашом, коју ми морамо и хоћемо да одржимо и да ослободимо!

То је Вашој Свјетлости познато, да ми нијмамо ни о чем другом мислити, него о томе, ако више речена неправда задобије своју потпуну снагу, да се Херцеговци на ново буне и да крв своју пролијевају са онијем, који мисли и говори, да ћемо бити његови подајници. У том се сваки вара. Ми нећемо никога, нити можемо примити себи за владатеља, управитеља и покровитеља, само — Вас, Господару, и Његово Величанство руског цара, који свагда о нашој будућности мислите и за све се Славене отачански бринете. Господару! Ми знамо, да би и Вашој Свјетлости ово било неповољно, па немојте ову нашу изјаву занемарити, да не изгуби своју циљел и да небуде мртва. Ми смо буну отпочињућа казали, да смо с Црном Гором или да нас није на свијету: та је намјера и данас код нас.

Све смо наше жеље и намјере изложили у кратко Вашој Свјетлости, само Вас још и о том молимо, да све ово претставите Његову Величанству руском цару, који се свагда на нас милостиво обраћао и отачаски старао за славенску будућност и ослобођење, да Он, после свију неизбројних жртава Његова великог народа и свију славнијех руских побједа, да неостави нас под јармом уништеног њиме душманина и да не би допустио да потпанемо . . . . . ., који ради да нас некаквијем неправеднијем начином под своју власт узме.

Народ херцеговачки не може имати мира на ови начин, да се расцијепи, као што се по крајевима Аустрије говори, но ће се борити и крв своју пролијевати све дотлен, док не добије своју слободу и неразделимост.

Ваше велико-књажевске Свјетлости најоданији и вјерни Херцеговци.

(Сљедују 45 потписа главара, војвода, командира, подкомандира, официра и свештеника од свих херцеговачких племена.)

ПОЛИТИЧКИ ПРЕГЛЕД.

Јуче смо јавили, да је у угарском сабору у прошлу суботу после петодневног вођења довршена генерална дебата о уређењу банковног дуга од 80 мил. и са већином од 58 гласова примљен је дотични предлог за основу специјалне дебате. Тим је дакле економно поравнање међу обе државе половине смештено сретно под кров и у транслатавској половини. Него, и стало је труда и муке, док је подигнута та зграда! Више су се пута морали измењивати планови, раскопавати темељ, кад се на њему већ почело градити, па и сами неимари, видећи да готово залуд троше труд и муку, морадоше више пута стати скрштених руку, не знајући, где да наставе, како ли да почну. За иста је тешком муком постигнуто то споразумљење! И кад човек и без фаталистичких назора све то види, мора се запитати, е да ли може така зграда прокосити зубу времена и напретка. Не сматрајући ствар са свог народносно-опозицијоног гледишта, морамо негативно одговорити на то питање, кад само узмемо на ум грдну опозицију, која се у тим питањима појавила и тамо и амо. У угарском сабору пак, као што не може друкче ни бити, догодила се и прошле суботе сцена, која опомиње, како рече референат Маркуш, на зборове, где вођају саме „Паприка-Јанчике“. Све те прилике скупа подсећају нас на ону реч, која вели, да се човеков карактер најбоље огледа при подизању какове зграде.

Колико ли ће трајати специјална дебата о дугу од 80 мил., то се у на пред не да предвидети. Влада ће пак на сваки начин гледати, да поспеши саборска вођања, јер осим тог предлога ваља у овој сесији да се одобре и закључна рачуни буџета од 1876 год. и да се закон о дугу од 80 мил. још пре свршетка јуна поднесе краљу на потврду, по што провизорија истиче 30 рим. јуна. Но како дух угарског сабора не да у на пред по готову ништ о себи комбиновати, то може лако бити, да ће се вођање о поменутим рачунима протећи дуго, чак у месец јули, до ког нас и онако деле само још неколико дана. Због те неизвесности није одређен ни дан, кад ће краљ доћи у Будим-Пешту. Међу тим говори се као поуздано, да ће сабор бити затворен престоним говором.

Водећи рачуна о приликама на угарском сабору није, као што ће бити познато, ни бечки рајхсрат затворен званично, т. ј. није министар председник по цареву налогу објавио, да се сабор затвара, него је председник јавио, да ће писменим путем објавити идућу седницу. „Нова сл. преса“ вели, да је тој неуставној форми узрок зар у том, што се бојало, да ће какав год непогодан случај на угарском сабору при решавању поравнања захтети, да се рајхсрат по ново сазове, да донесе сугласне закључке угарским. И прашкој „Политици“ збиља телеграфишу из Беча, како је врло лако можно, да ће се рајхсрат сазвати, да продужи провизорију. За дан, два пак мораће се то решити.

Кад бисмо још знали што и могли јављати о делимичној мобилизацији Аустро-угарске војске, онда бисмо се тим дотакли били понајглавнијих питања у унутрашњој политици ове државе. Међу тим знамо из других листова, да је мобилизација требала са свим бити готова до онома дне 12. (24.) о. м. и званичне вести потврђују, да је збиља до одређеног рока свуд најтачније спроведена. Само још резервна војска није сва стигла на одређено јој место, но и то ће бити учињено за који дан. Осим тог званична „Будап. кор.“ има ову вест, која амо спада: „Управе железница, нарочито управа прве ердељске железнице, која је понајвише заузета, као и управа дунавског паробродског друштва, наредиле су, да војска одмах с бијанко-картама буде даље отправљена. Доцније ће се разрачунати с ратном управом. Наређена утврђења у Ердељу брзо напредују и делом су већ готова.“

У спољашњој политици усредсређена је тако рећи цела радња у конгресу. Но о његовом раду и пословима јављамо на другом месту у нарочитој рубрици.

Догађаји у Цариграду још су једина појава у спољној политици, која заслужује нису пажњу. Ти би се догађаји могли обележити једном речи: метеж. Но ево шта о том пише „Полит кор.“ 6. (18.) о. м.:

„Непрестано пролегају варош гласови о комплотима против живота султанова. Свет тако далеко иде, те предсказује дан, кад ће букнути завера. То пак не ће изненадити познаваче овдашњих прилика. Зна се на име, да је стотинама људа било посвећено у заверу од 1867. год., којом се приликом Алија Суави компромитовао, и да је њих много више знало за онај комплот под управом Хусејин-Авнија и Мидат- паше, који је маја 1876 год. султана Абдул-Азиса стао престола и живота. Тако се и сада готово јавно говори, да је звездани кијоск од завереника потконан и да ће једног дана са свим из ненада бити разорен ужасном експлосијом, која ће потући султана са свима булама му, еунусима и другим млађама. Не да се порицати, да је Абдул Хамид умео у последње време знатно помножити број својих непријатеља. Насир паша, који као први коморник није хтео да однесе Мехмед-Ружди-паши султанову одлуку, којом га на бруталан начин отпушта, истеран је из двора, и конак Мехмед-Ружди-паше, вође опозицијоне странке, тако рећи опсела је силна светина, као за време његовог везирства. Говори се и то, да су се завереници сложили, кога ће за наследника султану, те одредили за то Рехад-ефендију, трећег сина Абдул-мецидова. Нико жив не зна, шта ће све бити од отих планова и завера; али сваког јевропљанина мора изненадити време у Цариграду, које се показује у сумњивим скуповима и тајанственом дошаптавању. Јучер су јаке страже ишле улицама, па чак и бескрајним тремо-

вима великог бавара. Том мером пак мање се иде на то, да се осујети завера, колико на то, да се спречи варушење јавног мира и нападај на живот и имање хришћана од стране гладних бегунаца."

С КОНГРЕСА.

Иза седнице од прошле суботе, о којој смо већ јавили, ништа се ново са конгреса не саопштава; не зна се ни толико да ли је било каке седнице јуче и прекјуче. Међу тим држе се чешћи састанци међу дипломатима, а и на гозбама, које се често дају, хоће понекад врашки шампањац да одреши језик иначе завезаним и закопчаним високим државницима.

Тако се јавља, да је у суботу на вече цео дипломатски свет берлински био на окупу код француског опуномоћеника Сен-Вађера, који је част давао. Том приликом изразио се Вадингтон, да послови конгрески добро иду, а један одличан руски државник овако се изразио: „Русија је овом приликом дала свету пример велике умерености. У бугарском питању она је претпоставила интерес Европе своме сопственом интересу, но сад и од осталих сила очекује уступке, за које се већ у вода осигурала. У чему је Русија уступила, то је учинила свејевољно, без ичије пресије и у потпуној сагласности свију меродавних фактора. Горчаков и Шувалов подпуно се слажу међу собом."

Даље је приметио исти руски државник, да је Русија своју главну циљ: ослобођење хришћана испод турског јарма, у битности постигла, и да Бугари никада не ће заборавити коме имају да благодаре за свој бољи положај,

Главне тачке, у којима је при питању бугарском постигнуто споразумљење, састоје се у том: да северна Бугарска буде самостална под кнезом кога ће сама бирати, да се дунавски градови раскопају, да Турци изађу из Варне и Шумле и да ови градови припадну Бугарима. Јужна Бугарска биће аутономна у свима пословима унутрашње управе, а стајаће под хришћанским губернатором, ког ће порта под контролом Европе, постављати и збацивати. Порта задржава себи врховно суверенско право над јужном Бугарском и може на висинама Балкана и по кланцима његовим као и по осталим згодним местима јужне границе утврђења подизати и својим посадама потврдити их. Јужна Бугарска пружа се на црно море само до Бургаса, но до обале егејског мора никако не допире. О јачини турске посаде још ништа није одлучено, чини се да се баш сада о овом питању воде преговори с Петроградом. И у питању о трајању окупације у Бугарској и Румунској као да ће се постићи споразумљење, те ће се окупација свести на врло кратак рок.

Руски државници на конгресу изјављују тврдо, да ће се и изасланицима осталих мањих сила, дакле српском, црногорском исто тако као и грчком дозволити приступ на конгрес, кад дођу на ред питања, која се тичу земаља које они заступају, јер се сматра да је то са свим правично, кад се већ Грцима та концесија учинила.

КРАГУЈЕВАЧКО-ТОПОЛСКА ПОБУНА ПО ПРЕСУДИ И АКТИМА.

(Наставак.)

За потребу првога случаја ловиле су се званичне депеше на све стране, па често и оне страних држава, само ако су се дотицале одношаја с владом и пословима првог српско-турског рата. С овим депешама, а по плану напред изложеноме, имао се је у скупштини напасти кнез и влада.

Голобочанин је ово и сам признао, а исказ овога сведока обистинио је још један сведок као очевидац таквих депеша у рукама једнога пријатеља Чумићевог и Голобочаниновог, кад се исти са летошње редовне скупштине враћао.

Сведоку је даље саопштено, да њих двојица — Голобочанин и Спасић — осим непрекидне свезе с Ђотићем и Шушњаром, стоје у писменој свези и са самим Петром. Сведок је у Дачиној кући имао прилике да чита четири писма Петрова, од којих су нека изрицала прекоре што се споро ради, а нека изражавала препоруке, да се тачно поступа по упутствима Ђотића и Шушњара.

У саобраћају путем телеграфа, веза њихова с овом двојицом била је одржавана депешама у редакцији коју су они за ову циљ уговорили. Тако, ако је Шушњар телеграфисао: „Свињама је пијаца добра — дотерајте их," значило је: да му један од њих двојице (Голобочанин или Спасић) дође на састанак. Ако ли је пак додато: „Мика је здрав (син Голобочанинов, који се у Темишвару находи) значило је: да је Петар у Ковину па к њему да иду.

С концем августа, кад је путовао за Неготин, сведок је и сам добио поруку од Голобочанина, да једну депешу таке врсте из Базјаша отправи Шушњару.

По редакцији Голобочаниновој, депеша је имала гласити:

„Јави одмах депешом Ђорђу Деметровићу, Голобочанину, ако Пера заиста у суботу долази у Ковин — долазак Перин под шифром: „Мика је здрав:" јер извесне личности на његовим оборима чекају."

Голобочанин је и сам признао, да је се једном приликом, у саобраћају са Шушњаром, послужио са таком депешом, која је могла бити разумљива само њему и Шушњару.

Између многих кореспонденција Шушњаревих, које, потврђујући његове непрекидне свезе са Голобочанином и Спасићем, потврђују и исказ овога сведока, нађено је и једно писмо истога, писано Спасићу оном приликом, кад је Спасић по повратку из Темишвара (у почетку септембра) допао притвора због кривоклетства.

„Не треба да ми је мило, што се налазиш у притвору — писаше Шушњар —, али свима патриотима проклетог Обреновића радоваћу се.... Нека те апса научи да Обреновићи нису за друго створени, већ да само упропашћују људе," и т. под.

По исказу трећега сводока, Голобочанин пошто се вратио са тополског вашара (о вел. Госпођи), на коме се састао с попа Пангом и Беговићем, разговарао се са једним својим и Чумићевим блиским сродником, баш пред саме крагујевачко-тополске догађаје, о Петру и њиховом подузећу. Он говораше о томе тако безбрижно и јавно, да већ и деца дочуше о намишљеном предузећу."

На име, девојчица онога њиховог сродника (који је такође био на тополском вашару), чувши такве разговоре питаше сутра дан са свим невино тога сведока: „који је, мамо, то књаз Пера? Теча (Голобочанин) прича, како су се частили у Тополи и викали: живио књаз Пера! Па њега оће и за књаза да поставе!"

Четврти заклети сведок казао је одређено, шта је Голобочанин у Тополи радио.

По исказу овога сведока, Голобочанин је, путујући с њиме, у новембру месецу, у Београд, наговестио намишљено предузеће овом претњом: „Чекај, док се само искупимо на граници — говораше Голобочанин, — видићемо чија мајка праву вуну преде: књажева, владина или наша!"

А у своме повратку он томе сведоку већ одрешито каза: да је о прошлом тополском вашару наредно с извесним пријатељима својим, да се дигне буна у војсци крагујевачкој, чим се ова буде искупила, побројавши му и села у смедеревском и крагујевачком округу, у којима се налазе спремљени људи за овај посао (Азања, Топола, Жабари, Чумићи и т. д.), уверавајући га међу тим, да на томе раде и неки великаши, које му није именовао.

А чим се побуна изврши, да ће он прећи у Ковин и превести Петра Карађорђевића. Овај ће с побуњеном војском заузети Крагујевац и оружницу, доћи у Тополу, ту још јачу силу прикупити па одатле у Београд, убити кнеза, помлатити министре „и тиме повратити законити ред у земљи."

Исказ овога сведока би потврђен и другим доказима, а у неколико и признањем самог Голобочанина.

На месец дана пре крагујевачко-тополских догађаја, држећи зар да му је радња његових приврженика у Србији осигурала повољно земљиште за његов долазак, Петар је јавио свој упад у Србију једним прогласом.

После наслова: „Српском народу у кнежевини Србији," извињења, што се за сада с њиме мора само писмено да разговара, Петар у прогласу вели: „А скоро ће доћи час, и он је већ ту, кад ћемо се као присни своји лично видети и о напретку и благу земље поразговорити (и т. д.) У Букурешту месеца октобра 1877. Петар Карађорђевић."

За тим је Петар из Букурешта похитао у Беч, и по доказима које пресуда износи, ступио у непосредне договоре с турским послаником у Бечу. Овоме пак порта већ беше ставила на расположење само у први мах 20.000 фуната стерлинга за преврат у Србији.

Петар за тим разви живу енергију у набавци оружја и других потреба, и спремаше се озбиљно да с оружјем упадне у Србију.

По што у Бечу размени 4000 наполеондора и 1000 империјала, Петар управ пред саме крагујевачко-тополске догађаје, похита на границу Србије и дође најпре у Базјаш, па за тим у Ковин, оставивши место себе друго лице, за даље одношаје с турским послаником.

Овај заступник Петров ступи сада с турским послаником у још живљу свезу, примајући међу тим депеше са многих страна (Земуна — Београда, Ковина, Оршаве и т. д.) у уговореној редакцији.

Баш у то време кад се Петар у Ковину налазаше, Голобочанин као народни кавалерист по своме сопственом признању потури, место себе, сина свога у ескадрон, у коме је он требао да буде и с којим је требао да одмаршира — очевидно у намери коју сведок исказује. —

Код Јоксима Добричића, нађе се доказа да је растурао лист „Граничар" с познатим чланком: „Сватовац кнезу Милану."

У јуну месецу он изјављиваше чуђење једном заклетом сведоку: за што Карађорђевићи већ не прелазе у Србију, кад су толике новце по Србији растурили; па дознавши да тај сведок полази у Пешту, мољаше га да се упозна с Карађорђевићима и разбере кад мисле доћи.

Код њега се нађе још и једна листа шифара испод које стајаше: „ово ће се дознати; доцкан ће бити" и т. д. — што Јоксим не могаше да оправда, нити значај наведених речи да објасни.

Што се Чумића тиче, Јоксим је исказао да је и он у септембру месецу, а и пре, долазио Чумићевој кући и по некој својој потреби, и по позиву самога Чумића. Чумић се је и пред њиме веома непријатељски и неуљудно изражавао о кнезу.

На примедбу Јоксимову, за што је један државник из конзервативне партије није примао да састави министарство, кад га је кнез прошле зиме као што се било чуло, нудио, — Чумић се тако увредним и ниским изразима противу кнеза послужио, да их није могућно овде износити.

У току даљег разговора Чумић је изјавио Јоксиму, да његови пријатељи не треба да се надају да ће он икада више бити министар под овим кнезом, изразивши се и овом приликом погрдно противу кнеза. „Њега (кнеза) треба гонити" — завршио је Чумић свој разговор с Јоксимом.

На основу ових података суд је за тим предузео истрагу противу Чумића, а на основу других података, који ће се изложити и против Коларца и Јеврема.

Постојано и непроменљиво Голобочанин, Спасић и Добричић повторили су своје исказе Чумићу и на суочењу, који су овде тек само укратко изведени.

Чумић је признао добар, искрени и пријатељски однос са Дачом и Јоксимом. Он је признао и њихове посете, и ма да је признао и могућност својих политичких разговора с њима, ипак је онакве разговоре какве они престављају, огласио као неистините.

Нарочито је побијао исказ Голобочанинов, наводећи да ти основи вреде и за исказ оне двојице. Између многих основа којима је побијао исказ Голобочанинов Чумић је преставља да је исказ Голобачанинов између осталога, могао потећи или из мржње или из освете према њему; из мржње: што је с њиме био у завади од 1873 год. па све до фебруарске скупштине, због неких политичких диференција, из освете: што су му Карађорђевци, а Голобочанин је, вели Карађорђевац, с горчином пребацивали, што није 1873 год, као бивши тада министар унутрашњих дела, кад је кнез био на страни, учинио да се више не врати.

А од велике фебруарске скупштине опет су се вели, приближили један другоме, те је Голобочанин дошао и у клуб, а најпосле да је истина дејствовао, те је Голобочанин прошлога лета изабран и за посланика.

У осталом признао је састанак са Ђотићем у Бечу, али не и са Карађорђевићима. Он је признао, да је многима, па може бити и Голобочанину и Спасићу, говорио, да опозиција треба да се организује, да треба да протура своје људе у општине за кметове и одборнике, да би тим начином дошла до скупштинске већине; да опозиција треба да тражи, између осталога, и сазив велике скупштине за измену устава; да се опозиција свагда састоји из различитих елемената, од којих једни се боре за принцип, други за династију, трећи за власт, четврти за популарност, пети из шпекулације и т. д; а сви: да обore постојећу владу с правом, да њено место заузму, и најпосле да се све ове фракције у опозицији снаже и јачају.

Што се тиче партије Карађорђеваца, Чумић је признао да је шпекулисао с њоме, да би је могао употребити за образовање једне начелне партије изван питања династичног, као што је и и она с њиме шпекулисала, покушавајући да га употреби за свога шефа и да Карађорђевиће, или ма којег члана њеног, што боље укредите код њега.

Што се тиче Петра Карађорђевића, исказао је, да је се о њему изражавао онако, како је познавао онога који је с њиме водио разговор, т. ј. да ли је исти пријатељ Петру, или му је непријатељ, или је просто индиферентан према њему, на име или да се о њему проносе свакојаке скандалозне историје, или да је то протива и битанга.

ЛИСТАК.

ПИСМА С ПАРИШКЕ СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ.

(Нарочит извештај.)

VI. *

Изложба говеда. — Павиљон шумарства. — Јевропска буковина и америчке столице, њихалице. — Први концерат у трокадерској дворани. — „Le jour de l' Humanité." (Дан човечности.)

Париз, 26. маја (7. јуна).

Имамо да забележимо два разноврсна догађаја, који су се потњих дана догодили у изложбеним просторијама десно и лево од Сене, а чине епоху у изложбинској кроници. То су: отварање међународне изложбе говеда на еспланади инвалидског дома и први велики концерат у трокадерској дворани.

Првих дана плаћаће се 5 франака улазнине за улаз к лепој рогатој марви из Француске и Швајцарске, Холандске и Инглеске; за неколико дана пак, кад започне десетодневни пољопривредни конгрес, моће човек за 1 франак разматрати рикави и мучави чопор четвероножника у тесној им огради. Пољопривредни део изложбе у опште је последњих дана знатно напредовао. Стаје с пољопривредним производима, што стоје са стране од изложбе, једна за другом долази у ред готових одељења. Око потпуно савршених инглеских пољопривредних стројева, која блеште у најшаренијим бојама, но свој прави сјај добијају у еманципацији пољопривредника од ручног посла, множе се полазници. Што се пак тиче француске шумарске изложбе на Трокадеру, публика се једногласно слаже у том, да је бар спољашња страна њезина, убаво-романтички ловачки дом, једно од најлепших неимарских дела, најукуснији на име оглед рустичког стила на изложби.

Лепа дрвета даје шумар богат, често красан избор не само у јевропским шумарским изложбама, него нарочито у насеобинским, у одељењу алжирском, британско-америчком и аустралском. С друге се стране може опет уверити, да скромна буква из средњих и северних јевропских шума имаде специјалну вредност, коју јој не могу побити ни најизврснији шумски производи из северних, тропских и јужно-океанских земаља. Буковина је на име једино дрво, од ког се може правити онај на светском гласу криви (савијени) намештај, — та сваком каванцији позната специјална роба браће Тонета. Каква је то роба на светском тргу, може се видети по том, што су Тонети од својих красних, делом позлаћених столица њихалица продали 1000 комада у саму Хавану. Они су за кратко време, од кад од јевропске буковине праве тај амерички угодни намештај, продали 20,000 кривих столица њихалица. Још ћу се повратити на ту занимиву грану индустрије, док је боље проучим.

Вратимо се опет на рандеву западно-јевропских четвероножника! Ту ћемо наћи 1400 комада француске рогате марве и 450 стране. Швајцарске краве имају о врату клепетушу, те се тим разликују од друге марве. Оваца имаде 2000 комада, свиња разне расе 350. Жири се већ латио посла, те почео већ досуђивати награде, јер 5. (17.) о. м. затвара се марвени излог. Имаде ту правих узор примерака од дебелих волова. Добро позната лимбуршка раса најбоље је заступљена. И краљица Викторија послала је из Виндсора красних ексемплара инглеске расе, а принац од Велса читаво стадо оваца из Норфолка. Уз њих је војвода од Букингема британски изложник, који је највише изложио. Што се тиче изложбе живине, за сад ћу само да напоменем, да изложена живина прави велику ларму и да је имаде 2668 комада; галски је петао ту заступљен многим примерцима, који јако кукуречу. Ти се певачи не дају поместити рђавом ресонанцијом зграде, као човечји производи тонова, који су у трокадерској дворани првом огледали свога звука моћ и неимара акустичку вештину.

Потмуо звук и немио одјек пореметише јучер у неколико утисак од првог тог концерта. Грдна Трокадеро-дворана јест једна од највећих концертних просторија, што их има на свету.

Програм концерта хтео је да прикаже чисту модерну француску музику, те за то су приказивани сами француски композитори. У том погледу могло би се управи изложбинских светковина по нешто приговорити. За што нпр. нису приказани и старији композитори Французи, који имају светског гласа, нпр. Гуно, А. Тома и др.? Али као што рекосмо, тај први концерат уступљен беше модерној француској музици. „Прометејева свадба" од Сен-Саена и „Ода Сапфу" од Лакомба јесу дела, која тек ваља да си стеку гласа. Даље је приказан један део из „Пустиње," један ентуор из „Тројанаца," увертира из „Божице и пастира" и циганска игра из „Лепе девојке из Парта." За дан свечаног отварања прикладан је био збор из „Прометејеве свадбе," који почиње речима: „C' est le jour de la gloire et de l'humanité." (Ово је време славе и човечности.) Погледом на многе полазнике изложбинске моће се за цело време изложбе рећи не само, да је то време, него то је сезона, епоха човечности. Али не ћу да, напослетку, истрчавам пред ВиктораИга, који за цело предстојеће отварање литерарног светског конгреса не ће пропустити, а да тој мисли по свом обичају не да монументално име.

* * *

Канада. — Русија. — Из Аустрије.

Париз, 27. маја (8. јуна).

С новим интересом враћам се вазда канадском одељењу, које даје тако примамљиву слику од напретка у привреди, уметности и животу, да човек не мора бити у тој земљи, па да је заволи. Само ваља видети оне ванредно чисте и лепе фотографисане портрете, оне сцене из зимњег живота у Монтреалу, где је свака глава читава студија; оне примамљиве фотографске прилике из унутрашњости великог отеа у Монтреалу, — колико доказа дају те слике за то, да је ту спојен амерички луксус и напредак с јевропском угодношћу, америчка љубав к слободи с јевропским лепим обичајима. Грдан земљевид „Доминијона" показује величанствени простор америчке северне половине.

Разновидне прилике из зимњег доба, које приказују канадске слике, подсећају те на Русију, чије се изложене драгоцености сада нарочито с тога цене више, него ли до сад, што се близу посуђа и накита од зеленог малахита, а према укусној московској златарској изложби чује примамљиво махање доброг ноћног крила. Кад ту човек дође, види и чује стасовита Руса у црном гадифелк-оделу где стоји уз пуначку Рускињу плавушу, необично дражесну. Женске купују код ње бижутерије, а мушки јој загледају у отворено-плаве очи.

Велико разумевање естетичких закона показују аустријанци, особито Чеси, који својом изложбом стакларије показују, да умеју бојама учинити величанствен утисак. Винербершка радионица дотерала је чак до више пластичности; она прави од иловаче кипове веће, но што су у обичном животу, на пр. Меркура, Ираклија и др. Над врати, што воде на поље из тог одељења исписали су аустријанци на стаклу слике, које чине пријатан утисак.

Оволико буди доста за данас.

* Кривицом поште зар закасниО нам се овај VI. извештај, те је пре њега изишао VII. у броју 90 од прошле недеље. У.)

Најпосле што се клуба тиче, Чумић је признао, да је постојало једно друштво у Београду, у гостионици код „краља“, а доцније и код „круне“, у коме је и он био, а у које је и Голубочанин долазио. То је друштво било и ради забаве, и ради политичких дебата у границама закона, па и ради лакшег састајања са људима из унутрашњости; но нити је он ово друштво саставио нити га је издржавао, осим неког малог улога, који је полагао кад му се затражило, нити је истоме друштву био шеф.

Но осим ових саучесника Чумића су оптеретили и његови списи, који су код њега нађени.

Тако у једноме писму, што га је писао једном српском државнику по изласку своме из министарства, он је представљао, да је и сам књаз преко својих пријатеља тајно радио, да његов кабинет падне. А своје белонедељно министарство које му је владалац поверио, он је назвао комедијом уз фашањке.

Друго, у једном писменом политичком програму који има више тачако и који је он својеручно написао, између осталога, стоји у другоме чланку:

„Не нападати на људе, који су у превратима политичким учествовали. Ми треба да се регрутирамо не само из оних елемената, којих су очеви или фамилије трпили, него и из свију других елемената, па често и оних чији су очеви били против Обреновића, или су пријатељи били ондашњих противника Обреновића.“

А на свршетку тога чланка вели се:

„Књаза не увлачити у дискусију; тек кад би се крв просула, могло би се породити погађање.“

Треће, у „Ендепандансу Белж-у“ од 13 марта пр. год. Бр. 72., штампан је један допис из Београда у коме се представљао ток рацње и распуст велике народне скупштине од 1877 год. У допису је представљена велика опасност, која је чекала кнеза и његову владу од те скупштине, тако, да је кнезу био спремљен стан у граду. Допис је представљао, да је кнежева беседа хладно саслушана, по прочитању које кнез се повукао иза кулиса. Допис је представљао даље, да је председник скупштине, услед општег изненађења, које наступи по одласку кнежеву, покушавао да говори, но „министри га окруже, гурају га, и под видом да се препиру с њиме, одвуку га на дно позоришта.“ Тада да је, уз гласно добовање једне регименте војника испод прозора позоришних, ушао у скупштину управник вар. Београда „с војничким капутом, чизмама с мамузама, војничком капом и великом каваљеријском сабљом — говорник, који мало парламентарно изгледа: па растерао скупштину.“

„Први пут од почетка рата, — вели се у допису, после описа овога призора — српска војска оста победитељка на бојном пољу, и кнез српски први пут се на њему појави.“

Чумић није признао, да је ово његов допис, нити да је читао поменути број „Ендепанданса“; али је у хартијама његовим нађен други допис, његовом руком писан, под подписом: „Станиша Новаковић, народни посланик за срез студенички у округу чачанском“ — који је он за свој признао, а који је имао да допуни горњи допис.

После наслова: „допис Ендепандансу Белж-у“ Чумић у своме допису вели:

„Број вашег цењеног листа од 13. марта ове год. у коме је печатан допис из Београда о „представи“ велике народне скупштине у Београду, у позоришту београдском — забрањен је у Србији, а поред тога ја не живим у Београду, него у унутрашњости Србије, те због тога поменути број вашега листа тек ми је сада до руку дошао. У њему сам читао (Чумић је признао, да Станиша не зна француски) са свим верно представљено, шта се збивало од почетка до свршетка ове невиђене комедије, која се играла с великом народном скупштином. Као посланик за срез студенички, округа чачанског, учествовао сам у раду скупштинском и био сам очевидац целе шкандалозне „представе“. Но ма да је допис ваш веран истини, и ма да садржи важније моменте, допис још далеко не даје потпуну слику свега што се збивало, и не исцрпљује сва насилна и преварна средства, употребљена против народних посланика.“

За овим Чумић представља, да су одмах по изласку кнеза и министара из скупштине погашене лампе, те народни посланици остали у помрчини. У исто време да су владине пристаниице и полицијски агенти, пуштени у скупштину, живо растурили глас, да је театар миниран динамитом и да се сваког часа очекује експлозија.

Пошто је поапшено неколико адвоката, које су судови доцније ослободили, агенти полицијски — вели се у Чумићевом допису — растурали су гласове, да је око двадесет најодабранијих грађана затворено, да су многи грађани звати у полицију, и по опомени на преке судове и војне законе, прећено им је затвором и куршумом; да су око 15 жандарма ишли по улицама распитујући где могу наћи овога и онога, чувајући се међу тим добро, да онога кога траже не нађу; најпосле, да је кнезу рапортовано, да има посланика с револверима који ће да пуцају на њ кад скупштину отвори.

„Као што по овоме видите — вели Чумић на завршетку свога чланка — људи који данас управљају Србијом — праве су варалице. Насиље, лаж, превара, крађа — то је суштина њихова. Народ је жалосна жртва ових у исто време и разбојника и варалица. Ја вам мојим слабим гласом благодарим, г. уредниче, у име моје и мојих пријатеља, што сте поменутим дописом узели у заштиту упропашћени народ.“

Као што акта показују, Чумић је изјавио сажаљење, што по договору с једним својим пријатељем, није штампао овај допис, те да западни свет, вели, види, како се његове инштитуције примењују у Србији,

Међу тим, позват од суда, да изнесе доказе, како је оно, што је у своме чланку набројао истинито — одговорио је да налази, да војни суд није надлежан да то испитује. А позван да изнесе доказе, како онај први чланак у „Ендепанданcу“ није читао, као што је наводио, ма да његов други допис то одсудно побија — одговорио је, да му је доказ један његов пријатељ, али кога он не ће да именује.

Најпосле изнесен му је један „поздрав народној скупштини“ што су га неки из пожаревачког округа писали, тражећи да се уништи војска, да се помилују сви војници, који су у прошлом рату избегавали службу и сви политички осуђеници. нарочито они, који су осуђени за увреде државним и општинским властима. Чумић је признао, да је касациони суд тај акт огласио за казним, но он да је се одвојио у корист писаца, па доцније тај акт преписао и код себе задржао. —

(Свршиће се.)

ДОПИСИ.

Петроград 5 јуна 1878 год. И тако после дужих збора и договора, конгрес се најзад састао, отворио своје седнице, започео свој рад. То је корак напред. Доста је било проливања крви. Народи хоће мира. Представници великих јевропских сила скупили су се да га углаве, и углавиће га ако — недај боже — каква случајност не спречи њихове лепе намере. Место грмљаве топова и праске пушака сад се разлеже цвркут пера дипломатских; место бомба и ђулета лете ноте и меморије да доврше давно започети посао... Ал ко се побоље загледа у ток догађаја — тај се не може надати, да ће садашњи берлински конгрес једном на свагда уништити немире на истоку, а поименце балканском полуострву. Већ и св. стевански мирни договор остављао је много места новим немирима; а кад се узме у вид то, да је конгрес сазват поглавито за то, да сузи св. стевански договор, онда је јасно као дан, да ће се крваве сцене и призори кроз неколико година опет поновити било то на западном, било на источном или јужном крају балканског полуотока. Конгрес може одклонити рат међ Русијом и Енглеском и Аустријом, али решити источно, ил балканско питање, он не може при оваком групирању држава — подписница паришког трактата. Главна ствар — ослобођење хришћанских народа испод нечовечног турског јарма — постаје на конгресу споредном: „интереси“ Енглеске, Аустрије, Италије па можда и још које велике државе, интереси саможиве политике и грубог насиља искачу на прво место и играју главну улогу. Слобода неколико милијуна народа, који су кроз читава четири века љуто пиштали у грозним оковима још грознијег тиранина, њихова срећа и благостање нису ништа и не значе ништа пред „интересима“ једне велике европске силе, пред саможивошћу и попашношћу једног или другог бајаги цивилизованог народа јевропског, пред дарнутим частољубљем овога или онога државника. Tempora mutantur, sed non in illis non mutamur.

Аустрија смета остварењу српских жеља и нада. Енглеска жели да Бугари буду са свим слободни, а Бугарска велика кнежевина. Аустрија и Италија (?) не даду Црној Гори изласка у море. Велика и јака Србија није по ћуди аустријским Немцима и Мађарима. Русија не жели а и не може да се бије са целим светом због нас и за нас ... па ипак оставити status quo ante bellum није могуће. Шта да се чини? Ваља некако прикрпити и улепити рупе, што зијају, па ће добро бити; рат ће се јевропски избегнути и благодарећи мудрости паметних људи, биће, по руској пословици: „и вуци сити и овце целе.“ Тако бар изгледа, да мисле висока господа, што су се скупила да нама а без нас кроје капу у Берлину. А њихов крпеж, као крпеж не може бити дуговечан, он ће се после кратког времена распасти сам собом, па ће онда можда доћи вода и на нашу воденицу.

Са конгреса из Берлина свамо јављају, да ће сутра у 2 сах. по подне бити друга седница и да ће се на њој претресати св. стевански мир, кога је заједно с трактатом од 1856. и 1871. г. поднео конгресу немачки канцлер. За сада пак једнако трају конференцијална саветовања и договори међ представницима велесила. Русија и Аустрија, као што телеграфише кореспондент „Нов. Вр. зближавају се све више и више, и нема сумње, да ће изчезнути скоро свако неспоразумљење међу њима(?) Нама је само жао, што кореспондент тај не јавља, каке је природе то зближење међ Русијом и Аустријом и на чији се рачун оно извршује. Није ли цена тога зближења поносна Босна и дична Херцеговина? Дал се на нашим леђима колач не ломи? Кнез Горчаков и лорд Биконсфилд још никако не могу да дођу до споразумлења, дакле с Енглеском већ не иде тако као са Аустријом, па ипак се сви надају, да ће се конгрес мирно свршити. Симптоме тога мирног свршетка виде у честим визитама, које чине представници различних велесила један другоме. Веле шта више, да се сам Биконсфилд изразио тако, да је зближење међ велесилама далеко веће, него што се могло мислити.

Министри Србије, Румуније и Грчке поднели су кн. Бизмарку меморије у којима су исказивали нужде и потребе својих земаља; али их је Бизмарк отклонио и упутио, да се сваки обрати пријатељској држави и да преко ње раде за се. Глас, да је грчком посланику допуштено да суделује у седницама конгреса опровргава се. Тако исто веле, да Делијанис није ни подносио конгресу никакве меморије о присаједињењу Епира и Македоније Грчкој. Они, који су тај глас пустили по свету, примили су за меморију писмо једног грчког научењака, уз које је приложена још и етнографска карта балканског полуострва, коју су не давно сковали у Атини. На карти је обележено, докле се протеже и колико заузима племе грчко, бугарско, албанско, српско, црногорско (sic!). Грчки научењак жели да обавести јевропске дипломате и да им помогне својим дубоким географско-етнографским знањем.

Турски посланици су стиглиу Берлин и, проноси се глас, изјавили су, да порта жели, да као суверен Бугарске одржи сва права гледе пловидбе по Дунаву. У осталом, порта дозвољава, да бугарски депутат уђе у састав међународне дунавске комисије. Даље порта настајава, да се границе Бугарске знатно сузе и да Бајазит остане и даље у турским рукама.

Овамо су стигли још пре 2—3 недеље дана Ристо Илић и Поповић делегати од стране Босанаца и Херцеговаца ди моле цара, да их не даје ни пошто „Шваби“ у руке, већ дл Босну присаједини Србији а Херцеговину Црној Гори. А ако се то не може: онда да обе провиниције буду самосталне. Шта им је одговорено, није ми познато.

Београд 7. јуна. (Нар. доп.) У последњем мом допису јавио сам вам, да је влада изрично обећала да ће што скорије обнародовати аферу тополску, како би једном задовољила опће мнење, и своје обећање она је испунила јер почиње у данашњем броју „Срп. Нов.“ да излази истрага званична, коју ће те ви из истих новина моћи препечатати. (Учинили смо. У.) Из тог званичног извештаја, што је почео свет угледавати, биће могуће свакоме оријентовати се о целом ходу крагујевачко-тополског бунта, као и о страном бургијашењу наших крвника, који служећи се рођеном нашом браћом дају им средства да под нама јаму копају и лагуме пале за упропашћење наше. Главни фактори злокобног бунта већ провирују: Порта и несретни Карађорђевић, али још нема ни помена о главном корманошу свега тога, па бојати се да неће ни извићи.

Ових дана стигоше из главног логора руског 3 официра, који доносе писмо Тотлебена Његг. Свет. кнезу, а то су: капетан гардијски Чичагов, официри Иванов и Димић. Садржај писма незна се, но кад би и знао не би умјесно било о њему говорити. Чичаговов је брат у првом српском рату служио у Србији и био је рањен. Они су из најплеменитији фамилија московски. Кнез га је добро примио. Артиљеријски официр Димић такође за време првог рата српског иступио је из петроградске академије и дошао у Србију да се бори, ступивши у војску као редов. и тако довршио цели први рат. После примирија он се је вратио у Петроград да продужи академију, из које почетком руско-турског рата произведен је за официра, и у редовима Скобељева борио се. Сада је опоручен изванредно софијској дивизији, од куд га често употребљавају по потреби службе у разним мисијама као Србина. Он је пре академије учио се из мала у николајевском јужнославенском пансиону, где је свршио реалну гимназију. Како сам начуо, министар војени предложио га је за таковски крст и то у име његових заслуга за првог српског рата. Димић је родом из Вршца.

Овде је прекјучер стигао из Русије и познати генерал Фађејев. Узрок његовом доласку није познат, али на сваки начин може се очекивати, да није дошао у Београд да се лечи и ужива ладноводу, него за нешто друго, како било сретан му био долазак.

Првог овог месеца одпуштено је из службе војене 15 официра међу којима: подпуковник Анастасијевић, капетан Шарнинић и ваљани и храбри поручник добровољачки Чизмић. Распуштење официра изгледа смешно кад се узме у обзир да још ништа известна нема са конгреса, и да одако могло би се доћи до новог ковфликта, страшније борбе. Овде пак по свему изгледа да им је известан резултат, па се небоје ни напрасне суседне мобилизације. Сва памет у Србији концентрисана је у 6 завојевани округа које жеде одржати, о другим дјеловима српства „да их вода однесе“ мало их се тиче, и то ако се смем тако изразити и то је моје тврдо убеђење. Они сањају само о Старој Србији, говоре о Старој Србији, живе за Стару Србију — остало не могу за сад добити, јер им то Русија одрече, пак мало за тим и хају. — Ал смо баш несретни! — Друго пак зло отпуштањем официра то је, што се таким начином образује нови пролетаријат, којим је већ препун Београд, и убија патриотизам. Колико је младића упропашћено за оба рата напрасним и неправедним празноруким начином отпуштања добровољаца и официра? Није никакво средство гојити тим начином у младежи љубав к отачанству, нити је човечно упропашћавати немилице људе бацајући их на улицу без најнужнијег средства. Биће борбе и оре где ће голићи опет потребовати.

Јучер је била седница „црвеног крста“. Писаћу вам кад сами издаду јавности рад и рачуне.

М. М.

н.— **Београд** 11. јуна. 6. овог мес. имало је друштво „црвеног крста“ свој редовни годишњи скуп, који је отворио председник одбора, г. митрополит Михајло, с кратком беседом, а по том прочитао ручно писмо Његове Светлости кнеза, којим се раду друштвеном за време друге године опстанка његовог и у рату за ослобођење и независност одаје највише признање и захвалност. После овога, по обзвљеном дневном реду, прочитао се извештај о радњи главног одбора, пододбора и друштвених ломесара при оперативној војсци. Извештаји ови представљају друштвену радњу за 1877 год. у најглавнијим цртама, које ће управни одбор доцније засебно штампати и из којег ће сви пријатељи и помогачи овог друштва с ове и с оне стране Саве и Дунава имати при руци тачан и аутентичан реферат о целокупном раду друштвеном. Да би што краћи био за сада, имам изнети још то, да су осим главног одбора у Београду као репрезентанта и управљача друштвеног постојала у Србији 32 пододбора, (у свима окружним варошима, неколиким варошицама и местима ново ослобођених предела). Што се тиче друштвених средстава, напоменућу, да је из касе од прве године прешло у ову другу 145.495½ гр. а затекло се на готовине у почетку другог рата 136.646½ гр., које је дарежљивошћу нашег народа брзо придошла сума од 495.558½ гр. чар. Друштво је имало помоћи у новцу и из других земаља, а на име из Русије, Белгије, Енглеске, Швајцарске, Италије, Немачке, Румуније и Америке; али знатније суме дошле су од наше браће из Аустро-Угарске 128 182 гр. 30 пар. и Чешке 32.550½ гр. — Цела сума прихода, којим је главни одбор за време од 1. априла 1877. до 31. марта 1878 год. руковао износи 859.926½ гр. чар. Међу издацима фигурише највећа цифра од 348 718 гр. 30 пар. за разне потребе, које је друштво за рањенике набављало; за тим 49.518 гр. плата и путни трошак друштвеним лекарима и апотекарима, којих је за време рата било 12 на броју. Готовине пренешено је у трећу рачунску годину 374.175 гр. 30 пар. Код 23 пододбора, који су до сад рачуне своје поднели, било је готовине свега 190.060 гр. 30 пар. а преостало је по свршетку друге, те је прешло у трећу годину готовине 78 390 гр. 16 пар. За тим су показани скупу изводи књига „примања“ и „издавања“ главног магацина у Београду, који је концем марта, о. г. комисионо прегледан и инвентисан. Осим овог магацина постојали су још за време рата главни депови у Ваљеву, Параћину и Алексинцу. По што су рачуни друштвени прегледани, то је скуп изабрао три лица, која ће испитати друштвене рачуне за трећу годину, и изабрана су на два упражњена места одборска за чланове др. Гонсијоровски и М. Шапчанин, а за тим председник, по што је дневни ред био исцрпљен, завршио радњу скупштине, изјавив у име главног одбора захвалност свима, који су на скупу учествовали.

Мило ми је што могу јавити, да је за идућу народну скупштину изабран за кнежевог посланика наш чувени говорник Глиша Гершић, проф. вел. школе.

Пре два дана дошао је овамо познати нашем свету руски ђенерал Фађејев.

Голуб Бабић отишао је у Босну и сад се бави у логору у Тишковцу.

—ј— **Ивањица** 7. јуна. (*Успомена на прошли рат. Нове припреме. Здравље и летина. Вести са границе.*) Наша варошица, стојећи на излазу Јавора као прво место, беше за ове две године ратовања у непрестаној опасности, да је Турци не прегазе; али хвала буди храбрости наше војске и њених вођа, ми поред све турске наваде остасмо неповређени. Овог другог рата нисмо се морали бојати да нам Турци уђегну у варошицу, јер имађасмо не само добру војску, него и храбре и ваљане вође, као што су били пуковник Теша Николић и наш врсни брегадир, потпуковник Паја Путник; али за време првог рата, кад се оно непрестано мењаше главно-командујући, и кад се не знађаше прави исход борбе, тад не само да смо се плашили за наш и наше нејаке деце живот као и имање, него бесмо већ близу опасности да ће наша варошица бити предана мачу и пламену бесне турске војске. Па ко нас избави, ко заустави ову страшну инвазију на нас? Избави нас неумрли јунак, мајор **Мијаило Илић**.

Кад оно бесни серашћери Мехмед Алија и Дервиш паша са Садик-пашом и најодабранијом војском приступљеном из три дела света, удрише у великој маси нагорди Јавор који им се не хте предати, тад у очајној борби требаше лешевима наших јунака затворити све пролазе да Азијати не продру у Шумадију, у срце Србије. Врисак наше и пребегле нејачи у Ивањици, која је најближа

борби била, јаук рањеника, који у гомилама беху донашани, потресоше срца и најхрабрijих синова српских, е ће све пропасти, јер Турци продираху напред. Али кад највећа опасност дође да ће нас Турци прегазити, кад бесне паше и њихове ордије последњим ударцем на Чемерници хтедоше разбити нашу војску, тад их дочека Мијаило Илић са речима: „Турци, не ћете даље!“ Илић потуче и одби Турке, али јунаштво своје главом плати. Смрћу његовом и његових синова — борца, откупљени су живота толике нејачи, имање и слобода у којој смо данас.

Мијаило Илић није био само храбар војник, енергичан наставник и даровит вођ, него је био и један од највреднijих писаца војничких у својим тако младим годинама. Он је умро славно, — умро је у борби за одбрану целог једног краја домовине од опустошења дивљачког. Његова смрт, као и цео његов живот, који је већи део провео у нашем крају, чини част не само нама, за које се жртвовао, него и целоме Српству, у коме се родио. Па за то овдашње грађанство, благодарно праху његовом и осталих изгинулих јунака, решило је на општем скупу, да у овд. вароши, која је сведок целој борби и која је њиховим пожртвовањем од пропасти сачувана — — подигне достојан споменик.

На ту циљ састављен је одбор од овд. грађана, који ће прикупљати новац са свих страна, по што је циљ, да се подигне споменик сталан, на коме ће бити забележена имена свију изгинулих јунака, а на врху споменика лик Мијаила Илића. Уверени смо, да је Српство насејано пријатељима и поштоватељима пок. Мијаила Илића, а и Мачва, Шумадија, Рудник и ужички округ оставили су по којег јунака своје крајине у врлетима јаворским, па ће радо ма и најмањом новчаном жртвом припомоћи, да се овај спомен за сву браћу као вечан подигне.

Ми смо се решили да спомен буде дуготрајан, да деца наша ма са ког српског краја долазећи овамо виде имена оних јунака, који принесоше отачбини на жртву живот свој, те да њима — деци — очувају опстанак. Ми смо вољни да о свом трошку сами све учинимо, али држимо да би тиме јако увредили оне, којима поједини изгинули јаворски борци на срцу леже, ако им се не даде прилике да ма колико на општи жртвеник принесу.

Одбор ће у своје време путем новина огласити имена свију приложника као и тачан рачун и сам снимак споменика који ће се подићи. Они пак, који желе приложити што на ову циљ, могу прилоге слати или непосредно одборском председнику Луки Прокопијевићу, намеснику овд. или којима је лакше на редакцију овог поштованог листа, за коју се надамо, да нас неће у овоме одбити. (Радо ћемо учинити. — У.)

Ова мисао наших грађана заслужује сваке похвале, али само треба и настојати на томе, да се споменик што пре подигне, а за одзив од стране осталих, ми се не сумњамо.

Од како је примирје наступило, па ево све до данас, наша војска стоји на предњим позицијама заузетог земљишта, и кад се мењала и одлазила кућама на одмор; али од пре неколико дана, од како је тај конгрес почео, место да дођу гласи за распуст војске, а оно нове наредбе за мобилисање. И тако по овој новој наредби имају опет сви војници народне војске изићи на позиције јаворске и ту се обучавати до даље наредбе, а састављају се и нове чете од овогодишњих регрута, па се брзо и на врат, на нос уче вежбању војничком. Храна се опет скупља, муниција и топови довлаче, а за што, то не знам. Све се опет припрема и одвлачи на границу, а на што ће то све изаћи, бог би свети знао. Неки овде говоре, да ће опет бити рата, јер се, веле, Аустрија спрема на Босну, па је треба бранити. Народу је истина тешко подносити овако мучно стање, али кад се помисли да је боље свршити што је за свршавање данас, него ли јесенас, то му онда не остаје ништа друго, него стрпљиво све поднети, па на што изађе.

Здравље је у народу добро, само што се бојимо да на лето не дођу заразе какве отуд преко Дрине од Турака, као што то кад год бива.

Што се таче летине, та је ове године понела не може боље бити и надамо се, ако бог да, добром берићету. У сљед овог и народ је мало оживио, а кад има наде да ће бити пуни амбарови, тад не мари да још подржи овако стање несносно. Шљиве су особито добро родиле, а то значи: биће ракије, па и новаца богме.

Са границе за сад немамо никаквих важних вести, до то, да неке турске посаде у Сеници и Новој Вароши долазе непрестано у заваду са Турцима Бошњацима и чине између се по кад кад покоља.

Пострадали и пребегли враћају се својим кућама и надгледају поља и граде кућице у којима ће ово лето провести и ако им у чему год влада помогне, то ће подићи и сталније куће. Пребегли из Босне враћају се такође својим кућама, али само у рејону заузетог земљишта српском војском.

Гледаћу да се опет што скорије јавим.

ВЕСТИ ИЗ НАРОДА.

Из Куршумља пишу нам почетком овога месеца: Данас у 12 сати по подне саранили смо у варошици Куршумлији код старе српске задужбине Страхинића сина једног врлог српског официра Драгутина Аранђеловића, пешачког поручника, команданта IV. ресавског баталијона ћупријске активне војске, кога диндушмани и проклети зликовци Арнаути убише из преваре 26. пр. мес. у 10 сахата пре подне одовуд демаркацијоне линије на читав сахат одстојања. Зликовци су били прикривени у једном српском шанцу око села горње и доње Лепашнице, а невина жртва са својим другом Божидаром Јанковићем, инжењерским поручником и ађутантом исте војске, који је једва свој живот спасао јер су и на њега неколико пута пуцали, — хтела је обићи шанчеве и војску, али зликовци улучише прилике те му на жалост целог Српства украдоше млађани цвет живота, кога је драгоценост тим већа, што се ово догодило кад су нам најпотребније официрске снаге. Покојника је овде допратио пешачки почасни поручник Младен Лишанин са једном четом војника који су за почаст „ратника“ кад је у гроб спуштен, избацили преко гроба један плотун пушака. Опело је извршио свештеник из обр. пожаревачког, који је на војеној дужности у овој ћупријској бригади, а присуствовали су Љубомир Перишић, артиљ. мајор са још 3 официра, начелник сеоски са са својим персоналом, среска судија и остали чиновници са варошким грађанством. Осим ових беху присутни 5—6 бегунаца из Призрена и Приштине, који су тек те вечери пребегли од зулума турског на ову страну, оставив тамо и све своје имање и фамилију, па а они бише срећни пољубити крст на прсима покојниковим и оплакати њихов долазак под заштиту Српства, гледајући пред собом жртву која је за њихово избављење и уједињење мртва лежала.

НОВИ САД 13. јуна. Српски црквени великодостојници позвани су хитно у Будим-Пешту. Патријарх с епископом Вујновићем отишао је јутрошњом лађом пут Будим-Пеште. Овдашњег епископа Анђелића није затекао позив у месту, јер се исти у Бечичину бавио у то време. С тога је јутрос рано у 5 сах. журно отишао позив у Бечичин. Вели се, да је затварање уг. сабора узрок или повод том позивању наших црквених великодостојника.

— Данас је угледао света први број „Стармалог“ илустрованог хумористично-сатиричног листа, којег уређује прваК и на том пољу, омиљени Змај-Ј. Јовановић, а издаје штампар А. Пајевић. Ко жели поучне и здраве шале, ко се радује српском духу, који се огледа у сваком реду, којег испише уредник „Стармалог“, тај ће похитати, да се претплати на речени лист, те тако би уз општи одзив исти дуга и напредна живота имао. Читалачкој публици нека је у препоруку листа овде још напомењено, да је уз више сарадника главни сарадник Абуказем, који је познат са своје шале и досетке. Илустрације за „Стармалог“ црта и нашем свету познати вештак Клич.

НОВИЈЕ.

— Из *Берлина* се телеграфише, да ће се на питање о уређењу Бугарске, односно на питање о јужној провинцији од Балкана до мора надвезати питање о напуштању градова и о том, како ће се Турска приволети на то.

— Старој „Преси“ јављају из *Париза*, да су извештаји вадинктонови с конгреса пуноважни; још остаје да се уреди одношај Аустрије к Србији, Црној Гори и Босни.

— Истом листу јављају из *Букурешта*, да су позвани на траг многи официри, који су на допусту у Русији.

— Из *Берлина* се јавља, да царевоје здравље напредује; већ може да миче левом руком.

Смесице.

(Купатило Тифер у Штајерској.) Како је сад управо настало време за купатила, то се сваки, које за лек, које за увесељење распитује, у које би купатило пошао. У Штајерској постоје многа стара купатила, но од једно 15 година саградио је чувени професор из Беча др. Лоренц Штајн ново купатило близу римског врела (Römerbad) код места Тифера и назвао га је Франц-Јосифово купатило. Ово купатило садржава најчистије акротерме од 20—30° реомирске топлоте. Ово је купатило врло лековито против ревматизма, костобоље, нервозни болести, женски болести, против обште слабости итд. Предео овог купатила врло је лепи и романтичан. Купатило лежи непосредно на жељезници и долази се из наших крајева са жељезницом преко Мохача. Живљење у том купатилу је врло јефтино, јер се могу добити собе од 30 н. до 2 ф. 50 н. на дан.

Сваки ће знати, како је катран изврстан лек против бронхитиса, суве болести, катара, назеба и у опште против болести врата и цигерице.

Многи болесници неупотребљују овај производ, који би им од користи био, декоји ради његовог вкуса, који се сваком не допада, други опет ради опширности, коју прављење тако зване катранове воде проузрокује.

Данас, хвала умном проналаску г. Guyot-а, апатекара у Паризу, и ова више или мање оправдана мржња болесника против горњег производа одстрањена је.

Г. Guyot-у пошло је за руком, катран у лаку љуску провидљиве масе умотати и округле капсле у величини пилула начинити. Унутри се љуска, у којој је катран, растопи, те тако буде катран слободан и са највећом брзином упије се.

Ове капсле поседују постојану чврстоћу, тако да и код развијени флакона заостатак и после више година тако исто дејствује.

Guyot-ове катранове капсле имају по себи подпуно рационалну лековитост, које трошак 10—20 н. на дан стаје и употребљење сваки други медикамента као тисане итд. искључује.

Као сваки добар производ, тако и Guyot-ове катранене капсле фалзификују се. Г. Guyot може дакле само за оне флаконе јамчити, који су са његовим подписом и то у три боје снабдевени.

Стовариште у Н. Саду у свима апотекама.

ИМЕНА СЕНЋАНСКИХ ПРИЛОЖНИКА

на рањенике српске за „црвени крст“ у Београду у новцу, као и на избеглу црногорско-херцеговачку нејач у рубљу и у аљинама.

(Свршетак.)

У рани је добивено, наиме у житу: Шандор Брановачки 1 мерицу, 1 сађурицу, Андрија Перић по мер. Аврам Грабовачки по мер. Јоца Брановачки 2 мер. Гавра Брановачки 2 мер. Богдан Степанчев 1 и по мер. Ђура Степанчев по мер. Исак Славнић 1 сађуру, Нова Славнић 1 сађ. Јагра Суботина по мер. Виша Брановачки 2 мер. Брановачки Чава 1 мер. Лација пл. Брановачки 2 мер. Ђура Вујић 1 мер. Анта Брановачки 2 мер. Лација Пивар 1 мер. Мика Славнић по мер. Омер Манић 1 мер. Нила Прерадовић 1 мер. Ђука Татић 1 мер. Војин Врнцић 1 мер. Милица Татић по мер. Крста Татић по мер. Шандор Васић по мер. Милош Васић 1 полувику, Шандор Живков по мер. У јечму приложише: Марко Вланиколин по мер. Лаза Перић по мер. Ђука Перић 1 сађуру, Јован Вујић 1 мер. Милован Славнић 1 полувику, Чворак по мер. Урош Славнић по мер. Јоца Славнић по сађ. Љупко Славнић по сађ. Адам Брановачки 2 и по меу. Гавра Нешић по мер. Ђура Колоров 1 мер. Благоје Милићев по мер. Вуша Тајков 1 мер. Тима Татић 1 сађ. Зака Татић 1 мер. Танасија Брановачки 1 мер. Лаза Брановачки мешаније 1 мер. Милош Грујин по мер. кукуруза, Милош Борђошки по мер. кук. Милан Борђошки 2 мер. жита, Митар Борђошки 1 полувику жита. Васа Борђошки по мер. ж. Роман Борђошки 1 мер. жита, Јефта Борђошки по мер. жита, Иса Борђошки 1 мер. жита, Младен Петров по м. ж. Прока Звекић 1 котарицу кукуруза, Аркадија Славнић по мер. жит. Ђура Борђошки 1 м. ж. Мита Славнић по м. јечма Милош Сочин 1 кот. ж Стеван Брановачки по м. ж. Лаза Крагујев 1 мер. ж. Тима Шашин 1 полувику жита, Аркадија Поморовачки по м ж. Аркадија Лазин 1 полувику жита, Шгеван Томић по мер. жита, Миша Томић по мер. ж. Ђура Томић 1 м. ж. Рада Томић 1 м ж.

Сва ова рана продана је и добивено је за њуједну стотину двадесет осам фор. 92 н. Кад се ова свота скупљеној своти у готовом од четири стотине шестдесет четир фор 16 нов. дода, онда износи укупно 593 ф. 8 н. 2 ц. кр. дук. 2 сребрне фор. и 1 цванцик.

Ова задња свота од 593 ф. 8 н. 2 дук. 2 ф. у ср. 1 цван. предат је сенћанском славном градоначелништву, које је исти новац неодложно званичним путем на његово високопреосвећенство Михаила митрополита Србије као председника „црвенога крста у Београду послало.

Осим тога је овд. женски одбор силна новог беза и платна скупио. које је на мобама својим посашивано, уједно је добро оделo и рубље скупљао. и све те ствари шаљу се „црвеном крсту“ на Цетиње. Овде имена приложника због простора листа не наводимо, но само зготовљене ствари. На име: 2 кошуље фине платнене, 30 шивених на моби мушких кошуља, 48 скупљених добрих м. кош. 12 нови гаћа, 36 скупљених гаћа, 19 скупљених скута, 12 нови жен. кош. 30 скуп. жен. кош. 25 шивених кошуљица, 22 скупљ кошуљица, 33 нова пешкира, 8 нових чаршава 42 марама (вунених, цицених и т. д.) 8 пари чарана, више кила финих кдпа, 60 реклија половина са свим нових, више кила разног завоја, 32 зимска огртача које мушких које женских 11 ком. чакш. 24 ком. прслука, 61 сукања, 12 кецеља, 2 навлаке, 1 навлака за дуњу, више кила шарпије, 8 женских нових кошуља, 6 пешкира, 1 мушка и 6 пешкира.

А да би женски одбор још бољи резултат показао, закључи да у корист горње цели „пикник“ приреди и том приликом показао се следећи резултат. Као добровољни прилози: Јелена Вуковић 2 ф. Милан Пецарски 1 ф. Тома пл. Брановачки 5 ф. Л, Матковић 2 ф. Д. Мерења 1 ф. Штерпберг Е. 1 ф. 1 ф. Сока Вуковић 2 ф. Маца Вуковић 1 ф. Милорад Веселиновић 1 ф. Милош Славнић 1 ф. Н. Н. 5 ф. Л. Дудаш 1 ф. Урош Славнић 1 ф. Ђура Французи 1 ф. Маћаравић 1 ф. Лација Павловић гајдаш 1 ф. 50 н. Остали прихода од пикника 133 ф. 23 н. свега дакле 159 ф. 73 нов. Од ове свсте кад се одбије трошак разан, као на музику, пиће итд. од 55 ф. 63 н. онда се показује чист приход од 104 ф. 104 ф. 10 н. Најзад приложише још у име добровољних прилога: Српска сенћанска читаоница 5 ф. српска православна црквена општина 25 ф. Јулијана пл. Вадрљица поново још 2 ф. 10 н. а 5 ф. 12 н. добивено је за остало вино од пикника, свега дакле 37 ф. 22 н Кад се ова свота горњој своти од 104 ф. 10 н. чистог прихода дода, онда износи укупан чист приход 141 ф. 32 н.

Одбор пак користећи се белешком „Заставе“ „Прилози из Ирига“ обратио се на „Agence Internationale de secour aux militaires blesses у Трст ради јефтинијег подвоза рубља и остали ствари, што напоменусмо, но пошто одговора брзо не доби, то је исте ствари о свом трошку до Трста послао, а трошак око тога износи 18 ф. 32 н. које кад се одбије од горње своте остаје чист приход од 122 ф. т. ј једну стотину двадесет два ф. а. вр.

Ова свота 16. априла о. г. послата је преко славног градоначелништва сенћанског његовом високопреосвештенству митрополиту Илариону, као председнику црвеног крста на Цетињу.

На свима овим добровољним прилозима нека је од стране женског одбора у Сенти најтоплија захвала.

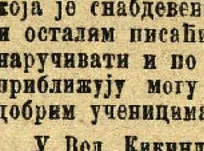

РЕД ПЛОВИДБЕ
ПУТНИЧКИ ПАРОВРОДА.

Из Н. Сада од 3. јуна 1878. до на даље

У Земун: сваки дан у пола 5 сати по подне (изузимајући понедељник).

У Тител и Земун: средом и суботом у пола 5 сата по подне.

У Земун и Оршаву: средом, суботом и недељом у пола 5 сати по подне.

У Пешту: сваки дан у пола 11 сати пре подне (изузимајући четвртак).

У Новом Саду 3. јуна 1878. **Оправништво.**

Курс бечке берзе 13. (25.) јуна

5% металици	64.10
5% народног зајма	66.—
Аустријска златна рента	74.50
Угарска златна рента	91.30
Сребро	102 10
Ц. кр. дукати	5.58
Наполеондори	9.38
Немачке марке	57 80

ОГЛАСИ.

ОГЛАС.

Доле подписани има једну у Гор. Ковиљу на главној улици под бр. 124. ново начињену у добром стању кућу са 2 собе, 1 дућаном, 1 комором са пекарском фуруном и свом оправом за пекара на продају или под закуп. Који би желио узети нека се обрати на доле подписаног.

У Гор. Ковиљу 8. (20.) јуна 1878.

ПЕТАР ПЕТРОВИЋ,
3—3 парох.

СТЕЧАЈ.

На упражњено учитељско место српске школе у Кнезу отвара се стечај. Плата учитељска је 300 ф. 2 хв. дрва, 4 хв. сламе уједно и за огрев школе, 5 ф. на писаће потребе, 50 н. од погреба који захтевао буде и слободан стан с пространом баштом. Учитељ је дужан уз држање редовне и повторне школе још и у цркви појатн и ученике пјенију обучавати. Рок стечаја 15. јула.

У Кнезу 5. јуна 1878. 3—3 ШКОЛСКИ ОДБОР.

ОПОМЕНА.

Пошто досада још наручених пет комада слика „освојење града Никшића“ и пет комада „освојење града Ниша“ заједно са обећаним пет ком. песника Бранка Радичевића примио нисам, позивам г. П. Јанковића у Бечу VIII. Ledergasse бр. 26. да ми или наручене слике или за њих послати 12 фор. а. вр. неотложно пошаље, иначе ћу га судским путем потражити морати.

У Меленци 8. (20.) јуна 1878.

НИКОЛА ЈОВАНОВИЋ,
2—3 општински контролор.

НЕКА ЈЕ НА ЗНАЊЕ:

свима црквено-школским општинама, учитељима, свећеницима и т. д. да сам отворио **КЊИЖАРУ** која је снабдевена сваковрсним књигама, училама, и осталим писаћим прибором. Околна места могу наручивати и по приликама. Како се сад испити приближују могу препоручити књиге за дарове добрим ученицима. Доцније ћу разаслати и списак.

У Вел. Кикинди 5. јуна 1878.

3—3 **Јован Радак,**
књижар.

Одликовано на бечкој светској изложби 1873 — на новосадској изложби 1875, — на Сегединској изложби 1876, — на земаљској изложби у Прагу 1877 са државном колајном, — на народној изложби у Линцу 1877 са частном колајном, — на господарској изложби у Суботици 1877 са златном колајном.

Прво сремско вајнарско десничарско друштво у Илоку препоручује своје добро снабдевено стовариште, од столног и десертног вина, самотока (Ausbruch) (бермета) комовице (јаке и слабе,) праве сремске шљивовице, сремског коњака (Cognac) и правог наравног сирћета.

Наручбине се прима било у бурадима, било у боцама, у каковој количини, на захтевање шаљемо ценовнике. 5—6

РУСТОН ПРОКТОР И ДРУГ

ПАЛАТИНСКА УЛИЦА БРОЈ 42. У БУДА-ПЕШТИ

препоручује своје најбоље снабдевено стовариште

ЛОКОМОБИЛА (ВАТРЕЊАЧА)

са и без апарата са сламом ложити,

ПАРНИХ ДРЕШМАШИНА (ГУВНА)

са и без самоложним апаратом,

као и млинова, геплова, тестера, за жито чистити тријерова, сејаљки и косаљки.

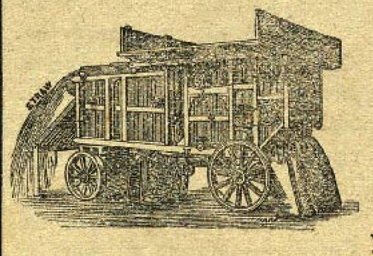

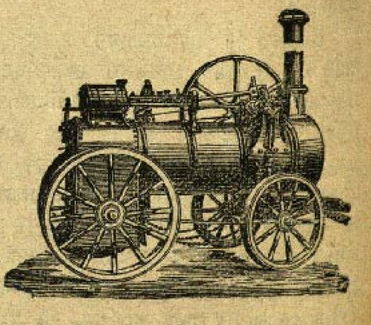

Известија, каталоге и ценовнике даје драговољно, а поруке прима радо у свако доба устмено и писмено наш заступник

В. СТЕФАНОВИЋ,
у Новом Саду.

1—3

Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић. Издавалац „Задруга за срп. нар. штампарију.“ Српска народна задружна штампарија.